

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

1. Talousarvioesitys työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla elinkeinoelämän toimintaympäristön näkökulmasta

Hallituksen talousarvioesitykseen vuodelle 2021 sisältyy työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa merkittäviä panostuksia kestäväan kasvuun ja elinkeinoelämän toimintaympäristöön. Koronapandemian jälkeiseen aikaan varaudutaan panostamalla elvyttävästi esimerkiksi yritysten uudistumista ja kilpailukykyä sekä hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista edistäviin toimenpiteisiin. Seuraavassa keskeisiä talousarvioon sisältyviä esityksiä ja TEM:n hallinnonalan toimenpiteitä:

Finnveran vienninrahoituksen valtuudet ovat keskeisiä Suomen talouskehityksen kannalta. Hallitusohjelman mukaan Finnveran valtuuksien riittävyys varmistetaan ottaen huomioon riskienhallinnan tarpeet. Vientitakuuvaltuudet ovat 1.1.2020 alkaen 38 mrd. euroa sekä vientiluottojen rahoitusvaltuudet ja korontasausvaltuudet molemmat 33 mrd. euroa. Alus- ja ympäristötakausten sekä raaka-ainetakuiden valtuus on 3,2 mrd. e. Kotimaan rahoituksessa Finnvera on varautunut turvaamaan elinkelpoisten yritysten lainarahoituksen saatavuuden. Finnvera jatkaa pankkirahoituksen takausohjelmaa ja täydentää rahoitusmarkkinoita myös Finnveran omilla seniori- ja juniorilainoilla. Kotimaan rahoituksen valtuus on keväällä toteutetun korotuksen jälkeen 12 mrd. euroa.

Finnveran luotto- ja takaustoiminnasta syntyneiden tappioiden korvauksiin ja korkotukkiin (ennen vuotta 2014 myönnetyt korkotuetut lainat) talousarviossa esitetään noin 190 milj. euron määrärahaa. Määrärahan merkittävä nousu kuluvaan vuoteen nähden aiheutuu koronapandemiasta.

Business Finlandille vuodelle 2021 esitettävä rahoitus säilyy kokonaisuudessaan suunnilleen vuoden 2020 talousarvion tasolla (poisluettuna vuoden 2020 lisätalousarvioiden kertaluonteinen korona- ja elvytysrahoitus): Business Finlandin toimintamenoiksi esitetään noin 101 milj. euroa ja myönnettävissä olevaksi rahoitukseksi kaikkiaan noin 567 milj. euroa (avustukset 400,6 milj. e; lainat 146,8 milj. e; pääomasijoitukset 19,1 milj. e).

Business Finlandin toiminta ja sen myöntämä rahoitus kohdistuvat erityisesti TKI-toiminnan rahoitukseen yrityksille sekä julkisen tutkimuksen ja yritysten yhteistyöhankkeisiin, viennin ja yritysten kansainvälistymisen edistämiseen mukaan lukien kansainvälisiin osaajiin liittyvä Talent-toiminta, ulkomaisten investointien edistämiseen, ulkomaisen matkailun edistämiseen sekä kiertotalouden ja toimialojen kasvun edistämiseen (määräaikaisin lisäpanostuksin matkailu, luovat alat, elintarvikeala, puutuoteala). Business Finland tulee ensi vuodesta lähtien myös aiempaa vahvemmin panostamaan neuvontaan ja viestintään EU:n rahoitusohjelmien ja muiden kansainvälisten rahoitusmahdollisuuksien paremmaksi hyödyntämiseksi Suomessa. Suomessa toteutettuja tuotantoja tukevaa audiovisuaalisen alan tuotantokannustinjärjestelmää jatketaan esitettävällä 8,35 milj. euron valtuudella. Osa Business Finlandin henkilöresursseista kohdentuu vielä vuonna 2021 myönnettyjen korona-avustusten maksatuksiin ja tarkastuksiin.

VTT:llä on keskeinen rooli elinkeinoelämän uudistumisen tukemisessa ja koronapandemian jälkeisessä talouden elvytyksessä. Talousarvioesityksessä erityisavustus VTT:n tutkimusinfrastruktuuriin on 4,4 milj. euroa kvanttietokoneen kustannuksiin. Yleisavustus VTT:n toimintaan on kaikkiaan 109,3 milj. euroa. VTT:lle esitetään 10 milj. euron lisärahoitusta etenemiseen kohti ilmastoneutraaliutta. Lisärahoitus tukee kansallisten ja EU-ohjelmien kautta pyrkimyksiä kohti ilmasto-neutraalisuutta. Ilmastoneutraalisuuspakettiin sisältyy muun muassa Smart Otaniemi -energiaekosysteemin kehittämisen rahoitus. VTT on Suomen suurin EU-tutkimusrahoituksen kotiuttaja, ja sille esitetään myös 2 milj. euron vuosittaista lisärahoitusta vuodesta 2021 alkaen tulevan Horisontti Eurooppa -puiteohjelman vastinrahoitukseen.

ELY-keskusten myöntämiin kehittämisavustuksiin pk-yritysten kasvun kiihdyttämisohjelmassa esitetään 3 milj. euron valtuutta vuodelle 2021. Ohjelma tähtää erityisesti kasvun ja kansainvälistymisen alkuvaiheessa olevien pk-yritysten valmiuksien tukemiseen koko maassa. Itä- ja Pohjois-Suomessa käytetään rakennerahasto-ohjelman varoja, ja esitetty 3 milj. euron valtuus kohdentuisi lähinnä Etelä- ja Länsi-Suomeen.

Tulevan EU:n rakennerahastokauden 2021–2027 ensimmäisiä, vuotta 2021 koskevia myöntämisvaltuuksia esitetään noin 352 milj. euroa (mom. 32.30.64; valtion kansallinen rahoitusosuus 167 milj. e). Ohjelmakauden 2021–2027 määrärahaa käytetään sen jälkeen, kun ohjelmakauden EU-asetukset ja niiden perusteella annettava kansallinen lainsäädäntö on voimassa. Määrärahaa on tarkoitus kohdistaa myös ELY-keskusten myöntämään yritysrahoitukseen. ELY-keskusten EAKR-rahoituksella ja kansallisella rahoituksella myöntämien yritysten kehittämisavustusten tavoitteena on uuden liiketoiminnan luominen, pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen sekä yritysten innovaatiotoiminnan vahvistaminen. Yritysten toimintaympäristön kehittämisavustusta puolestaan voidaan myöntää voittoa tavoittelemattomille yhteisöille ja säätiöille

hankkeisiin, joilla tavoitellaan välittömiä vaikutuksia pk-yritysten toimintaympäristöön tai yritystoiminnan kehittymisedellytyksiin.

Harvaan asuttujen alueiden alueelliseen kuljetustukeen pk-yrityksille esitetään 6 milj. euroa.

Toimialoista mainittakoon erityisesti **matkailuala**, jonka kokonaiskysyntä vuonna 2019 oli noin 16 mrd. euroa ja jonka noin 28 500 yritystä työllistivät yli 142 000 henkilöä. Vuoden 2020 toisella neljänneksellä Suomen matkailuvienti oli koronatilanteen vuoksi 87 % pienempi kuin vuotta aiemmin. Kotimaanmatkailu käynnistyi kesällä, mutta alueellinen vaihtelu oli huomattavaa. Kotimaan matkailukysyntä ei riitä paikkaamaan ulkomaista matkailukysyntää ja suomalaisten ulkomaanmatkailusta aiheutuvaa kotimaan osuuden kysyntää. Tilanteen ei kansainvälisen matkailukysynnän osalta ennakoida helpottavan vielä vuonna 2021.

Matkailualan selviytyminen pandemiasta ja alan elpyminen edellyttävät matkailualan kotimaisen ja kansainvälisen kysynnän käynnistymistä terveysturvallisuus huomioiden. Vuonna 2021 TEM:n ensisijaisena tavoitteena on tukea kysynnän käynnistymistä edistäviä toimenpiteitä, pääosin Business Finlandin toiminnalla (Visit Finlandin rahoitus 9,8 milj. e ja määräaikainen lisärahoitus 4,7 milj. e). Hallitus panostaa erityisesti kestäväan matkailuun ja päätti budjettiriihessä käynnistää Kestävä matkailu 2030 -ohjelman.

Hallitusohjelman mukainen **viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelma** käynnistettiin syyskuussa. Ohjelmalla pyritään palauttamaan Suomen vienti kasvu-uralle vuoden 2021 aikana. Ohjelman toimenpiteet keskittyvät 1) kysyntävetoisten, globaalisti kilpailukyisten ekosysteemien kannusteisiin, 2) yritysten kansainvälistymispalveluiden kehittämiseen, 3) vientiyrityksille tarjolla olevan rahoituksen tehokkaampaan hyödyntämiseen ja 4) ilmastoratkaisuihin liittyviin globaaleihin liiketoimintamahdollisuuksiin kannustaviin toimenpiteisiin. Ohjelmalla on liittymäpinta muihin hallituksen keskeisiin toimintakokonaisuuksiin, kuten TKI-tiekarttaan, yrittäjyysstrategiaan, kansainvälisten osaajien Talent Boost -ohjelmaan ja kotimaisen omistajuuden ohjelmaan.

Hallitus on sitoutunut edesauttamaan **EU:n elpymispaketin** hyödyntämistä vientiteollisuuden uudistumista, kasvua ja kilpailukykyä parantavalla tavalla. EU:n elpymispakettia käytetään muun muassa teollisuuden toimintaedellytyksien turvaamiseksi ja uudistumisen kannustamiseksi sekä teollisuuden vähähiilisyyden edistämiseksi, jalostusarvon kasvattamiseksi, infrainvestointien sekä TKI-keskittymien synnyttämiseksi. Hallitus valmistelee elpymissuunnitelman rinnalla myös **uusiutuvan teollisuuden strategia** budjettiriihen päätöksen mukaisesti kehysriiheen 2021 mennessä. Strategia sovitetaan yhteen hallituksen hiilineutraaliustiekartan ja teollisuuden vähähiilitiekarttojen toimeenpanon kanssa ja valmistellaan yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Hallituksen tavoite hiilineutraaliuden saavuttamisesta vuonna 2035 edellyttää uutta kansallista **ilmasto- ja energiastrategiaa**, jonka valmistelu on aloitettu laajalla selvitystyöllä ja joka on tarkoitus antaa selontekona eduskunnalle syksyllä 2021. Valtion myöntämien tukien painopiste on uuden teknologian investointien ja innovaatioiden edistämisessä. Talousarvioesityksessä energia- ja ilmastostrategian toimeenpanoon liittyvät erityisesti energiatuki (160 milj. e) ja uusiutuvan energian tuotantotuki (noin 283 milj. e). Lisäksi valtion TKI-rahoitusta kanavoidaan merkittävästi ilmasto- ja vähähiilisyystavoitteisiin esimerkiksi Business Finlandin ja VTT:n kautta.

Päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensaatiotukeen esitetään 121 milj. euron arviomäärärahaa. Hallituksen päätöksen mukaisesti nykymuotoinen päästökauppa-kompensaatio loppuu ja tilalle luodaan uusi energiaintensiivisten yritysten sähköistämistuki.

Budjettiriihen päätöksen mukaisesti valtion kehitysyhtiö Vake Oy:stä perustetaan Ilmastorahasto Oy, ja yhtiö siirretään TEM:n omistajaohjaukseen. Yhtiötä pääomitetaan 300 miljoonalla vuoden 2020 aikana, ja lisäksi yhtiön käytettävissä on vuosittain Nesteen osinkoja vastaava tuotto.

2. Covid-19 -pandemiaan liittyvät yrityksiä tukevat toimenpiteet

Koronatilanteen kielteiset vaikutukset yritysten toimintaedellytyksiin jatkuvat. Kriisin vaikutusten arvioidaan syksyn aikana leviävän voimakkaammin myös vientiyrityksiin ja niiden alihankintaketjuihin. Teollisuuden tuotanto-odotukset pysyvät vaimeina. Palvelualojen lähiajan näkymät ovat uudelleen heikentyneet kesän jälkeen. Työ- ja elinkeinoministeriö ylläpitää toimialojen ja keskeisten vientimarkkinoiden päivittyvää tilannekuvaa ja valmistelee tarvittaessa uusia toimenpiteitä koronakriisin vaikutusten lieventämiseksi.

Koronapandemian vaikutuksiin liittyviä, vuoden 2020 lisätalousarvioihin sisältyneitä toimenpiteitä ovat TEM:n hallinnonalalla olleet:

- Finnveran kotimaan takaukset ja lainat (valtuus 12 mrd. e; takaustaso enintään 90 %)
- Business Finlandin kehittämisavustukset (valtuus 980 milj. e) ja häiriölainat (valtuus 300 milj. e)
- ELY-keskusten kehittämisavustukset (valtuus 400 milj. e)
- Yksinyrittäjien tuki (määräraha 250 milj. e)
- Ravitsemisyrittäjien tuki: hyvitys yritysten toiminnan rajoittamisesta ja uudelleentyöllistämisen tuki (määräraha 171 milj. e)
- Yleinen kustannustuki (määräraha 300 milj. e)
- Teollisuussijoituksen pääomasijoitukset (määräraha 400 milj. e).

Lisäksi yritysten koronatilanteen helpottamiseksi on toteutettu useita muita yleisiä ja toimialakohtaisia toimenpiteitä muiden ministeriöiden vastuualueilla.

Koronatilanteen käännyttyä huonompaan suuntaan työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt yhdessä valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin kanssa valmistelun, jossa selvitetään yritysten yleisen kustannustuen määräaikaista jatkoa ja tuen ehtoja. Tavoitteena on, että tuki kohdentuisi ensimmäistä hakua kattavammin koronaepidemiasta vakavimmin kärsineille yrityksille. Tuen jatkaminen ja ehtojen muuttaminen edellyttävät kustannustukea koskevan lain muuttamista. Lakiesitys on tarkoitus tuoda eduskunnan käsiteltäväksi syksyn aikana. TEM:n tavoitteena tällä hetkellä on, että kustannustuen haku voisi käynnistyä vuoden loppuun mennessä.